

Özel Eğitim Ve Rehberlik

Rousseau → Öğrenci merkezli bir eğitim (1712 - 1778) anlayışının kullanılması gerektiğini söyler. Ona göre;

- Öğretmenler, önce çocuğu tanımalıdır

Hümanist → İnsan merkezde. Herkese eğitim, eğitimde fırsat eşitliği gibi kazanımlar oldu.

Öğrenci Kişilik Hizmetleri

Rehberliğin Çıkış Nedenleri

- Meslek seçiminin zorlaşması
- İlerlemeci eğitim anlayışı
- Psikometrideki gelişmeler
- Ruh sağlığına verilen önemin artması
- Bireye tanınan sesme özgürlüğü

Baslıca Rehberlik Modelleri

- Parson modeli
- Özellik faktör modeli
- Rehberlik eğitim süreci ile kaynaştıran model
- Rehberliği karar verme sürecine yardım etmesi gerektiğini savunan model
- Gelişimsel / kapsamlı rehberlik modeli

Not: 1953-54 yıllarında Gazi Eğitim Fakültesi ilk rehberlik dersi

1970-71 yıllarında 24 okulda rehberlik uygulamaları

Rehberliğin İlkeleri

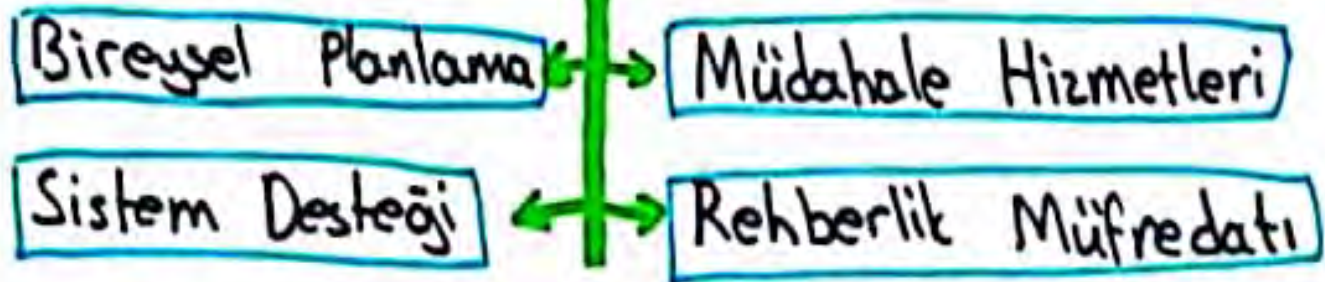
- 1- Demokratik ve insakıl bir yaklaşım
- 2- Öğrenci ile ilgili herkesin işbirliği içinde olması
- 3- Öğrenciy merkeze alan bir eğitim sistemini savunması
- 4- Öğrencilerin kendi kişiliklerini daha iyi anlamalarını
- 5- Problemlere çözüm yolları bulmada kendilerine yeter duruma gelmelerini

Rehberlik Hizmetleri / İşlevleri

- oryantasyon
- bireyi tanıma
- izleme
- yöneltme ve yerleştirme
- bilgi toplama yayma
- çevre ve veli ile ilişkiler
- araştırma ve değerlendirme

Rehberlik programının süresel öğeleri

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri

Yürütme Komisyonu

- Okul müdürü, müdür yardımcısı, rehber öğretmen komisyonun sürekli üyesidir.
- Komisyon 1.dönem başında, 2.dönem başında ve ders yılı sonunda en az üç kez toplanır.
- İlk toplantısı, öğretmen kurul toplantısının yapıldığı tarihten en geç 1 ay içinde yapılır.

Sınıf Rehberlik Programının Geliştirilme Süreci

1- Çalıştay Öncesi Hazırlık

a) Alanyazı incelenmesi

b) Durum tespiti ve ihtiyaçların belirlenmesi

2- Çalıştay Süreci

1. Çalıştay
İhtiyaçların
belirlenmesi

2. Çalıştay
Tutak
Kazanımlar
Yazılması

3. Çalıştay
Kazanımlar
Doğ.

4. Çalıştay
Sınıf
Düzeyleri
Yerleştiril

3- Çalıştay Sonrası Çalışma

Rehberlik Programının Gelişim Alanı

1- Akademik Gelişim

- Okula ve çevreye uyum
- Akademik anlayış - sorumluluk
- Eğitsel başarı - planlama

2- Kariyer Gelişim

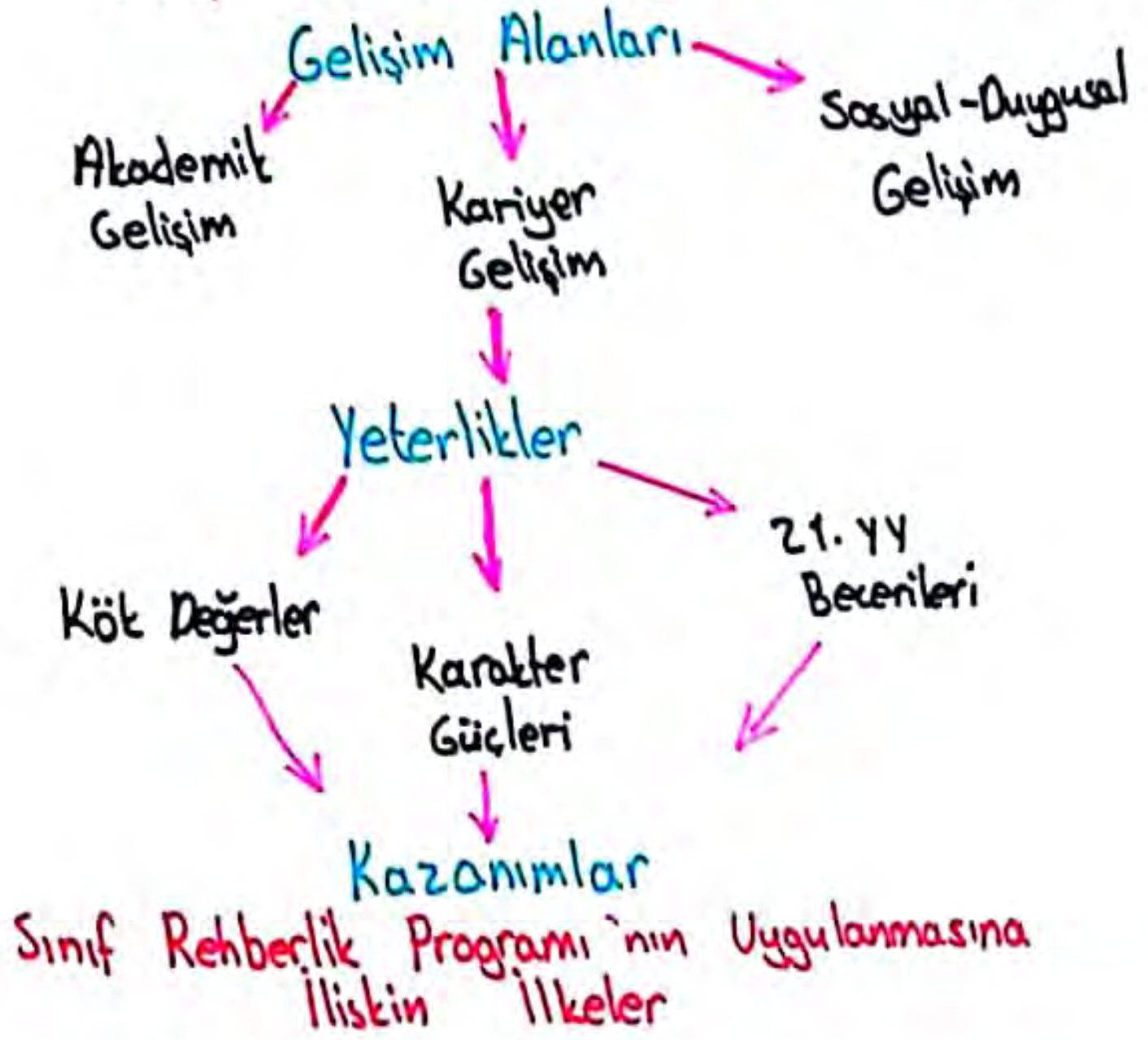
- Kariyer farkındalığı
- Kariyer Hazırlığı
- Kariyer Planlama

3- Sosyal - Duygusal Gelişim

- Benlik Farkındalığı
- Duyguları Anlama - yönetme
- Kişiler arası beceri
- Karar verme
- Kişisel güvenliği sağlama

Sınıf Rehberlik Programının Yapısı

- 1- Bilimsellik
- 2- Bireysel farklılıklar
- 3- Sınıf rehber öğretmenin katılımı - Okul rehber öğretmenin eşgüdümü
- 4- İş birliği ile yürütülür
- 5- Öğrenci merkezli anlayışa
- 6- Öğrenci, okul ve bölge özellikleri

Bireyi Tanıma: Alanlar ve Teknikler

1- **Alanlar**: Sağlık durumunu → Yetenekler
İlgiler → Akademik başarı → Kişilik

→ Benlik Tasarımı ve değerler

→ Çevre ile ilgili bilgiler

• Öğrencinin bu alanlardaki bilgilerine sahip olarak bireyi tanımalıyız.

2- **Teknikler**: İki grupta inceleriz

a) Test

Özellikler neler?

- geçerlik
- güvenirlik
- kullanışlılık
- ekonomiklik

Rehberlikte kullanılan testler

- Yetenek Testleri
- İlgil Testleri (Envanter)
- Kişilik Testleri
- Tutum Ölçetleri
- Başarı Testleri

b) Test dışı teknikler

- Gözleme Dayalı
  - gözlem kayıtları
  - özellik kayıtları
  - Anektod kayıtları
  - Derecelendirme ölçeği
- Kendini Anlatma
  - otobiyografi
  - Arzu listesi
  - zaman cetveli
  - problem tanımlama
  - Anket
- Başkalarının Kanılarına Dayalı
  - Sosyometri
  - kimdir bu teknik
  - Sosyal uzaklık ölçeği
- Etkileşime Dayalı
  - görüşme
  - ev ziyaretleri
  - drama ve oyunlar

Özel eğitim ihtiyacı olan birey, bireysel ve gelişim özellikleri ile yeterlilikleri açısından akranlarından farklılık gösteren birey.

Özel Eğitim ile İlgili Terimler

Zedelenme

Yetersizlik

Özür/Engel

Özel Eğitim ihtiyacı olan bireyler farklı özelliklere ve performans düzeyine sahiptir.

Bunlar;

Yaşadıkları
yetersizlikler

Dereceleri

Gelişimsel
Özellikler

İçinde
bulundukları
çevresel
özellikler

Yaygın olarak karşılaşılan

Özel Eğitim İhtiyacı Öğrenciler

1- Zihinsel Yetersizliği
olan öğrenciler

2- Otizm Spektrum
Bozukluğu

3- Öğrenme güçlüğü

4- Dil ve Konuşma bozukluğu

5- İşitme Yetersizliği

6- Görme Yetersizliği

Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler

- 22 yaşından önce çıkar.
- Hafif, orta, ağır ve çok ağır olarak 4'e ayrılır.
- Yönetmeliğe göre Yetersizlik yerine engel kelimesi kullanılıyor.
- Zeka puanı 70 ve altıdır, tanı için yeterli değil. Uyumsal davranış ile dikkatlerine bakılır.
- Öğrenme $\rightarrow$ motivasyon $\rightarrow$ öğrenilmiş çaresizlik
göri $\downarrow$ düşük $\downarrow$ başlar
- Alıcı dil $\downarrow$ sınırlı ifade edici dil $\downarrow$ sınırlı Sosyal Becerileri $\downarrow$ sınırlı

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrenciler

- Nöro gelişimsel bir bozukluktur.
- Sosyal iletişim ve etkileşimde güçlük.
- Sınırlı yineleyici davranışlarla ortaya çıkar.
- Hafif orta ağır düzeyde sınıflandırılır.

Otizm Belirtileri

- Göz kontağından kaçırır.
- Sarılmaya normal tepki vermez.
- Sosyal tepki vermede durgunluk.
- İsimlerine tepki vermeyebilir.
- Ses tonu yüz ifadesini anlamayabilir.
- Oyun becerileri • Akran Etkileşimi → sınırlı
- Yönergeleri anlama • İfade edici dil → sınırlı
- Ses tekrarı var. Sen ben zamirlerini karıştırır.
- Nesnelere aşırı duyarlılık ilgi yada ilgisizlik
- Değişiklerden rahatsız olma
- Ses, dokunmadan, görsel uyarılmadan aşırı rahatsız olabilir.

Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler

- Okuma, yazılı anlatım, matematik alanında nöro gelişimsel bir bozukluktur.
- Normal zekaya sahip ama beynin işleyişinde farklılık var.

- Performansındaki değişiklik fazladır.
- Disleksi olan öğrenciler okumada sıkıntı yaşar.
- Başarısızlık yaşadıkları için öğrenilmiş çaresizlik yaşar.

Dil bozukluğu dan öğrenciler:

- Başkalarının söylediğini anlamakta güçlük eder.
- Duygu ve düşüncelerini ifade etmekte güçlük.

Konuşma bozukluğu olan öğrenci;

- Ses üretiminde yada bazı sesleri söylemede güçlük
- Kekeleme yada konuşma ritmini yakalama güçlük

İşitme kaybı dereceleri

0-15 dB → Normal

16-25 dB → Çok Hafif

26-40 dB → Hafif

41-55 dB → Orta

56-70 dB → Orta ağır

71-90 dB

71-90 dB → Ağır

91 dB ve üzeri → Çok ağır

Değerlendirme Süreci

İlk belirleme

Sınıf Öğret. ve Rehber Öğr. işbirliği ile
Öğretim durumu hakkında
kısa süre de

Gönderme öncesi

Bilgi toplama

Müdahale programı
hazırlama

Müdahale programını
uygulama-değ.

Gönderme

Ayrıntılı değerlendirme

Eğitsel değ.

Tanılama

Özel Eğitim Hizmetlerine Uygunluğuna Karar Verme

Bep hazırlama

İzleme ve değerlendirme

Eğitsel Değerlendirme - Tanılama Süreci

- Tıbbi tanı ile tanılama süreci başlar.
- Sağlık kuruluşundan tıbbi tanı alır.
- Tıbbi tanı alan öğrenci ne tür eğitsel karar vermek amacı ile RAM'larda bulunan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından eğitsel değerlendirme ve tanılama yapılır.

Öğrenci, tıbbi
tanılama sonrasında
bir yeterlilik almış
olması durumunda

Özel
Eğitim
Hizmetlerinden
faydalana bilir.

Aldığı yeterlilik tanısı
eğitsel performansını
olumsuz yönde
etkilemesi durumunda

Eğitsel ihtiyaçları karşılamada
özel yada hizmetlere ihtiyaç duyması

- Özel eğitim hizmetlerine uygun olduğuna karar
verilen öğrenciler için özel eğitim değerlendirme
kurulu raporu düzenlenir.
- Yönlendirme ve yerleştirme süreci başlar.

Kaynaştırma
bütünleştirme yoluyla
sınıfta eğitim

Özel eğitim okulunda
yada sınıfında eğitim

Destek Eğitim Modelleri

- En az kısıtlayıcı eğitim ortamı yerleştirme seçeneği.
- Evinden, ailesinden ve toplumdan en az şekilde ayrılması.

Özel Eğitim Öğrencilerinin Eğitim Ortamları

- Yatılı özel eğitim okul ve kurumları
- Gündüzlü özel eğitim okulu ve kurumları
- Özel eğitim sınıfı
- Yarı zamanlı kaynaştırma / bütünleştirme
- Tam zamanlı kaynaştırma / bütünleştirme

Kaynaştırma; Özel eğitim ihtiyacı olan bir öğrencinin okul programına uyum sağlaması beklenir

Bütünleştirme; Okul programının ve çevresinin öğrencimizin gereksinimlerini karşılamalı

BEP'in Özellikleri

- Özeldir.
- Bireyselleştirilmiştir.
- Yıllık olarak hazırlanır.
- Öğrenciyle ve ailesiyle paylaşılan bir belgedir.
- Düzenli olarak gözden geçirilmelidir.
- Öğretim yöntemleri ve stratejilerini belirtir.
- Hedefler ve amaçlar belirtir.

BEP Geliştirme Birimi

BEP geliştirme biriminde okul müdürü yada bir müdür yardımcısı başkanlığında paydaşlar bulunur.

BEP Hazırlama Süreci

Not: Yazılı bir belge olan BEP'in döngüsel bir yapısı vardır.

BEP'te Bulunması Gereken Temel Öğeler

- 1- Öğrencinin demografik özelliklerinin tanınması
- 2- Öğrencinin eğitsel performan düzeyinin tanınması
- 3- Uzun dönemli yada yıllık hedefler
- 4- Kısa dönemli hedefler
- 5- Öğretim yöntemleri ve materyalleri
- 6- Zamanın başlama, bitiş tarihleri
- 7- Uygun değerlendirme yöntemleri ve ölçütleri
- 8- Ek hizmetler

Performan Düzeyinin Tanımlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

- Öğrencinin şimdiki performansını yansıtmalı.
- Performans düzeyinin ölçülebilir, gözlenebilir ifade edilmesi
- Bilir, tanır yada hisler yerine okur, söyler yada gösterir gibi gözlenebilir ölçülebilir ifadeler kullanmalı.

Kısa Dönemli Hedeflerin Temel Öğeleri

Birey   Davranış   Öküt   Koşul

Özel eğitim öğrencileri için yapılan;

1- Fiziksel Düzenleme

Sınıf ortamının
genel fiziki yapısı

Sınıf ortamındaki
araç gereç düzeni

Ulaşılabilirlik

2- Sürece Yönelik Düzenlemeler.

3- Sınıf İklimine Yönelik Düzenlemeler.

4- Öğretimsel Düzenlemeler

5- İşleyişle İlgili Düzenlemeler

Özel Yetenek

- Terman'a göre (1900 başı) üstün zeka; standart zeka testlerinde %1'lik üst dilim ile tanımlanabilir.
- Marlan Raporuna (1932) göre üstün zeka; genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, liderlik yaratıcı düşünme yeteneği, görsel ve performans sanatları psikomotor becerilerin bir yada birkaçında olağanüstü yeteneğe sahip olmak.
- MEB(2013) özel yetenekli birey; zeka, yaratıcılık sanat, liderlik kapasitesi, motivasyon veya özel akademik alanlarda yaşlarına göre yüksek performans gösteren birey.

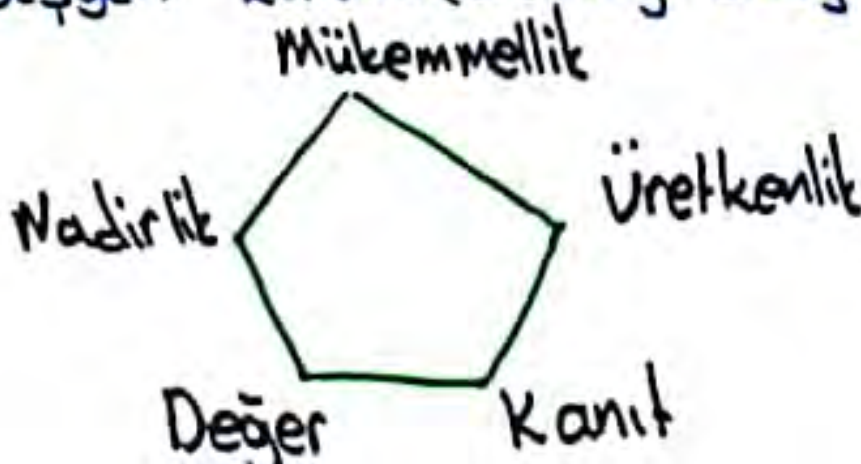
Özel Yetenek Kuramları

• Bileşenlerden → • Gelişimden → • Değerlerden bahseder.

1. Üçlü halka kuramı (Kenzuli 1976)

- Normal üstü yetenek
- Yaratıcılık
- Motivasyon

2. Beşgen kuramı (Stenberg Zhang 1995)

3- Bulanık Kuram (Sak, 2021)

Bireydeki Yatkınlıklar $\xleftrightarrow{\text{etkileşim}}$ Uyarıcılar

4- Ayrımsal Üstün Zeka Kuramı (Gagne)

Üstü Zeka

Doğuştan gelen
Kapasite

%10 ise

Bireysel Katalizör

Gelişimsel Süreç

Çevresel Katalizör

Şans faktörü

Üstü Yetenek

Yetenek
alanları

Özel Yeteneklilerin Özellikleri

- Dil gelişimi aklarına göre ileri düzeydedir.
- Erken okuma ve yazma becerisi görülür.
- Meraklı olma, çok soru
- Mantık, muhakeme gibi becerilerde erken gelişim.
- Geniş hayal gücü, yaratıcılık.
- Asenkronize gelişim.
Okumay erken ama kas gelişimi zayıf yazma geç olabilir
- Duygusal açıdan duyarlı, Empati erken gelişim
- Mükemmeliyetçilik,
- Liderlik eğilimi, geniş ilgi alanı, derinleşme ilgi

Özel Yeteneklilerin İçindeki Özel Gruplar

- 1- Özel öğrenme güçlüğü ve özel yetenek
- 2- Savant sendromu
- 3- Williams sendromu
- 4- Deha çocuklar

Neden Tanılama

Bireyin → güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarma amacı

Tanılama Aşamaları

- Aday gösterme → Aday gösterme formları kullanılabilir.
- Tarama → Grup zeka testleri, başarı testleri kullanılabilir.
- Detaylı ölçme → Bireysel zeka test, ürün test, başarı testleri ^{deneyim}
- Karar → Bilgilerden elde edilen puanlar - verilerle birleştirilir. Bir ekip özel yetenek tanısına karar verir.

Özel Yeteneklerin Tanılamaında Dikkat Edilecek Hususlar

Alana özgü tanılama

Programla uyumlu araç seçimi

Geçerli ve güvenilir araç seçimi

Her aşamada hata yapmamaya özen gösterilmeli

Doğru zamanda ve birden fazla kez tanı sırası verme

Tavan efekti yaşanmaması için tedbirli olma

Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Farklılaştırma

- Gruplama
- Zenginleştirme
- Hızlandırma

1- Gruplama Türleri

- Tam zamanlı homojen gruplama → Tam özel sınıf → Fen
lileri
- Tam zamanlı karma gruplama → Normal sınıf
- Yarı zamanlı geçici gruplama → Destek eğitim odası

2- Zenginleştirme türleri

- Bağımsız çalışmalar ve projeler
- Saha gezileri
- Yarışlar
- Eleştirel düşünme teknikleri
- Davetli konuşmacı

3- Hızlandırma türleri

- Sınıf atlama
- Sınavla ders germe
- Üstün ders alma
- Müfredat daraltma
- Okula erken başlama
- Erken mezun olma
- Onur sınıfları

Türkiye'de Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Kurumlar

Okullar

Fen liseleri,
konservatuvarlar,
destek eğitim odaları

Okul sonrası programlar
BİLSEM,
Üniversite tabanlı
programlar

ÜYEP: 2007 yılında Anadolu Üni. bünyesinde okul sonrası, Üniversite temelli bir program olarak kurulan Üstün Yetenekli Eğitim Programı 2014 yılında Üstün Yetenekli Uygulama ve Araştırma merkezi haline gelmiştir.

ÜYEP Merkezi

- Tanılama
- Grup eğitimi
- Öğrenci danışmanlığı
- Aile danışmanlığı
- Aile semineri

Fen liseleri
Sosyal Bilimler Liseleri
Güzel sanatlar
Spor liseleri
BİLSEM

En az 3 yıl öğretmenlik yapmış olmak.

Not: Anadolu, Hacettepe, Ege, İnönü, Karabük ve Bilen Erciyes Üniversitelerinde Üstün Yetenekli Uygulama ve Araştırma merkezleri kurulmuştur.

Özel Yetenekli Öğrencilerin Öğretmenleri

- Öğrencinin görevlerini onun düzeyine ve hızına uygun vermelidir.
- Ödevlerde tekrarlara ve alıştırmalara ağırlık vermemelidir.
- Yaratıcılığı geliştirmeye yönelik teknikler kullanılmalı.
- Tartışma, proje, drama gibi zenginleştirme çalışmalarına yer vermeli
- Analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren çalışmalar yapılmalıdır.
- Öğrencileri çalışmalarını sunacakları gerçek dinleyici izleyicilerle buluşturmalıdır.
- Çocuğun başarıları mutlaka ödüllendirilmeli.